

V TOMTO ČÍSLE

1. Editorial
2. Kronika událostí
3. Plánované akce

Prezentace kolektivní monografie Ochrana základních práv a svobod v proměnách práva na počátku 21. století v českém, evropském a mezinárodním kontextu.

3. Plánované akce

Dne 14. 6. 2012 od 13:00 hodin se uskuteční na Právnické fakultě UK první ze série seminářů UNCE, zaměřený na Pojem a teorii lidských práv.

4. Okénko ze zahraničí

Ženeva – město mezinárodních organizací a lidských práv

5. Aktuální události

6. Okénko „ad fontes“

7. Další nové zajímavé publikace z oblasti lidských práv

KONTAKT

UNIVERSITA KARLOVA V PRAZE

Právnická fakulta,
Výzkumné centrum pro lidská práva
nám. Curieových 7
116 40 Praha 1
e-mail: vclp@centrum.cz

1. Editorial

Vážení čtenáři,

dostává se Vám do rukou první číslo Bulletinu pro lidská práva, který vydává UNCE – Výzkumné centrum pro lidská práva, zřízené jako projekt Univerzity Karlovy v Praze při její Právnické fakultě.

Cílem této publikace, která vychází v elektronické i tištěné podobě, je informovat o aktivitách UNCE, plánovaných akcích, zajímavých publikacích a dalších aktualitách z oblasti lidských práv. Nejedná se tedy o časopis, který by usiloval o zařazení mezi vědecká, recenzovaná periodika, nýbrž o informativní bulletin. Předpokládá se vydávání čtyř čísel ročně, ale v případě zájmu a dostatečného počtu příspěvků lze tuto frekvenci zvýšit. Bulletin by měl doplnit připravované webové stránky UNCE.

Je otevřený pro příspěvky členů UNCE i externích autorů, které spojuje zájem o problematiku lidských práv. Neměl by nahrazovat vědecké publikace spolupracovníků UNCE, které budou vycházet především v recenzovaných časopisech a ve formě individuálních či kolektivních monografií.

Veškeré připomínky či náměty k obohacení a vylepšení obsahu tohoto Bulletinu zašlete prosím na e-mailovou adresu uvedenou vlevo dole na této stránce.

K usnadnění a rozšíření publikačních aktivit bude v rámci Edičního střediska PF UK zřízena nová ediční řada *Studie z lidských práv – Studies in Human Rights*.

Prof. JUDr. Pavel Šturma, DrSc.

koordinátor Centra a editor 1. čísla Bulletinu

2. Kronika událostí

Prezentace kolektivní monografie Gerloch, A., Šturma, P. a kol., Ochrana základních práv a svobod v proměnách práva na počátku 21. století v českém, evropském a mezinárodním kontextu.

Dne 12. 4. 2012 se konala na Právnické fakultě UK prezentace (křest) knihy, která navázala na stejnojmennou vědeckou konferenci konanou 18.-19. května 2011. Křtu knihy se zúčastnili předseda Ústavního soudu JUDr. Pavel Rychetský, ministr spravedlnosti JUDr. Jiří Pospíšil, zmocněnkyně vlády pro lidská práva Mgr. Monika Šimůnková a další vzácní hosté. Setkání zahájil proděkan pro vědu prof. Pavel Šturma.

S krátkými projevy vystoupili předseda ÚS Rychetský, ministr Pospíšil a děkan PF UK prof. Aleš Gerloch.

Zleva: ministr Jiří Pospíšil, děkan PF UK Aleš Gerloch, proděkan PF UK Pavel Šturma a předseda ÚS Pavel Rychetský

Anotace knihy

Jedním z klíčových paradigmat současného práva (spojených s konceptem právního státu) je omezení státní moci povinností respektovat a chránit základní práva a svobody jednotlivců.

Bez ohledu na v zásadě přirozenoprávní filozofická východiska, lidská práva jsou dnes již součástí pozitivních právních úprav (katalogů) na národní (ústavní), evropské a mezinárodní úrovni.

Současně dochází k obohacování a vzájemnému ovlivňování těchto listin lidských práv. Impulsy přicházejí zejm. z mezinárodní a evropské normotvorby a z judikatury ústavních a mezinárodních soudů, které zajišťují reálnou vynutitelnost základních práv. Obohacování a diferenciací katalogu práv vede k překonání teorie tzv. generací lidských práv koncepcí univerzality, nedělitelnosti a vzájemné podmíněnosti lidských práv.

Teorie i soudní praxe ukazují, že i některé aspekty *sociálních práv* jsou judikovatelné. Nejnovější mezinárodní dokumenty pak nahrazují tradiční členění lidských práv novou strukturou. To se týká zejm. Charty základních práv EU, která se po vstupu Lisabonské smlouvy v platnost stala právně závazným dokumentem (součástí primárního práva EU), což vytváří novou situaci vzhledem ke stávající materiální úpravě a institucionální kontrole lidských práv v Evropě.

V roce 2011 jsme si připomněli jednak 20. výročí přijetí ústavní Listiny základních práv a svobod (1991), jednak 50. výročí Evropské sociální charty (1961). V minulém roce to pak bylo 60. výročí Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (1950) a 10. výročí Charty základních práv EU (2000).

Zatímco československá Listina byla beze změn převzata a platí jako součást ústavního pořádku ČR a je dodnes základním referenčním rámcem pro judikaturu Ústavního soudu, u dalších dvou katalogů lidských práv je situace odlišná. Evropská úmluva (1950) byla významně doplněna a pozměněna již 14 protokoly, z nichž poslední vstoupil v platnost teprve 1. 6. 2010.

Přesto před Evropským soudem pro lidská práva stojí zřejmě další výzvy: v létě 2011 byl dojednán návrh protokolu, který by stanovil podmínky přístupu EU k Úmluvě, ale k jeho přijetí a vstupu v platnost se zdá být ještě dosti dlouhá cesta (schválení politickými orgány Rady Evropy a Evropské unie, ale také podpis a ratifikace ve všech 47 členských státech Rady Evropy).

Není zřejmé, do jaké míry očekávané přistoupení EU ovlivní ustálenou judikaturu ESLP. Zároveň se již diskutuje o nové institucionální reformě kontrolního mechanismu Úmluvy.

Charta základních práv EU se teprve nedávno stala právně závazným dokumentem, takže o stabilní judikatuře Soudního dvora EU na základě Charty ještě nelze vůbec hovořit. Konečně Evropská sociální charta zůstává tak trochu opomíjeným instrumentem, o čemž svědčí i poměrně nízký

počet smluvních stran, které dosud přijaly mechanismus kolektivních stížností.

Tématika sociálních práv byla možná u nás v posledních 20 letech trochu opomíjená, proto je dobré, že se jí nyní dostává větší pozornosti, ať už díky rozhodování Ústavního soudu, nebo diskusi o tzv. české výjimce z *Charty základních práv EU*.

Struktura kolektivní monografie odráží tyto nové jevy a tři roviny ochrany základních práv – *ústavní, mezinárodní a evropskou*.

Rozsáhlá kolektivní monografie obsahuje na více než 500 stránkách příspěvky 50 autorů, rozdělené do tří hlavních částí a dále členěné.

Gerloch, A., Šturma, P. a kol., *Ochrana základních práv a svobod v proměnách práva na počátku 21. století v českém, evropském a mezinárodním kontextu*, Vydalo Auditorium, Praha 2011

3. Plánované akce

Dne 14. 6. 2012 od 13:00 hodin se uskuteční na Právnické fakultě UK (ve sborovně, č. 117 na I. patře) první ze série seminářů UNCE, zaměřený na Pojem a teorii lidských práv.

Setkání je určeno především pro členy UNCE, ale vítáni jsou i další zájemci o lidská práva.

Referáty budou publikovány v nové ediční řadě *Studie z lidských práv – Studies in Human Rights*.

4. Okénko ze zahraničí

Ženeva – město mezinárodních organizací a lidských práv

Ženeva, město s krásnou polohou na břehu jezera, které se v originále nazývá Lac Léman, je nejen metropolí francouzsky mluvící části Švýcarska a městem s reformační (kalvínskou) tradicí, ale dnes především mezinárodním centrem.

Ženeva – město v zátocě stejnojmenného jezera

Od r. 1920 byla sídlem Společnosti národů, jejíž sídlo – **Palác národů**, postavený v r. 1936, je od r. 1946 druhým sídlem, evropskou úřadovnou OSN. V r. 1973 bylo k Paláci připojeno nové křídlo, takže je zde dost prostorů nejen pro úředníky OSN odborů detašovaných v Ženevě, ale také pro četné mezinárodní konference a zasedání různých orgánů OSN.

Ženeva je ale také sídlem řady specializovaných mezinárodních organizací přidružených k OSN, mezi nejstarší z nich patří Mezinárodní organizace práce (ILO/BIT).

Kromě toho zde rovněž sídlí Mezinárodní výbor Červeného kříže (ICRC/CICR).

Ženeva je ovšem také místo spojené s mezinárodními institucemi na ochranu lidských práv. Historicky vzato, právní úpravy předcházející dnešnímu mezinárodnímu systému ochrany lidských práv byly tak či onak spjaté s tímto městem, ať již jde o počátky mezinárodního

humanitárního práva (Ženevské úmluvy, MVČK), ochrana národnostních menšin v období Společnosti národů nebo ochranu práv pracovníků (úmluvy a doporučení Mezinárodní organizace práce).

V současnosti se v Ženevě scházejí mnohé lidskoprávní orgány, a to jak mimosmluvní (z Charty OSN odvozené) orgány, zejm. Rada pro lidská práva (HRC, složená ze 47 států, zřízená rez. Valného shromáždění OSN 60/251 od r. 2006 nahradila někdejší Komisi pro lidská práva), tak kontrolní orgány založené jednotlivými univerzálními smlouvami, např. Výbor pro lidská práva, Výbor proti mučení, aj.

Česká republika byla v květnu 2011 zvolena na tři roky do Rady pro lidská práva.

Ženeva – Palais Wilson

Ženeva – Palác národů

V Ženevě sídlí také Vysoký komisař OSN pro lidská práva (UNHCHR) a část Sekretariátu OSN, která zabezpečuje agendu lidských práv. Sídlem UNHCHR je **Palais Wilson**, což kdysi bylo původní sídlo Společnosti národů (před vybudováním Paláce národů).

5. Aktuální události

Obhajoba čtvrté a páté periodické zprávy ČR před Výborem proti mučení

Právě v Palais Wilson se ve dnech 14.- 15. 5. 2012 před **Výborem proti mučení** (CAT) obhajovala zpráva České republiky (čtvrtá a pátá periodická zpráva) předkládaná podle článku 19 Úmluvy proti mučení a jinému krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení či trestání (1984), kterou vláda předložila v r. 2010 (dok. CAT/C/CZE/4-5, 20. 6. 2011).

Na základě této zprávy připravil Výbor seznam otázek, které se budou posuzovat při projednávání periodické zprávy ČR (dok. CAT/CZE/Q/4-5, 19. 12. 2011).

Na základě těchto okruhů se připravila delegace, vedená Mgr. A. Baršovou, ředitelkou odboru lidských práv a ochrany menšin Úřadu vlády ČR, s účastí expertů z dalších ministerstev (práce a sociálních věcí, spravedlnosti, vnitra, školství a zdravotnictví) a ze Stálé mise ČR při OSN v Ženevě.

Výbor proti mučení, kterému nyní předsedá **prof. Claudio Grossman** (z Chile, děkan American University Washington College of Law, známý z dřívějšího působení v Interamerickém soudu pro lidská práva), je složený z 10 nezávislých expertů volených smluvními stranami Úmluvy proti mučení na dobu čtyř let.

Po úvodní prezentaci české delegace následovalo „kolečko“ vystoupení předsedy a všech členů Výboru, kteří pokládali delegaci velmi zasvěcené a ostré otázky, navazující na zprávu. Týkaly se řady citlivých otázek, počínaje omezujícími prostředky (klecovými lůžky) v psychiatrických léčebnách, dobrovolného a nedobrovolného léčení, přístupu k lékařské dokumentaci, přes otázku chirurgických kastrací sexuálních delikventů, odškodňování za nedobrovolné či protiprávní sterilizace (zde na jaře 2012 přijala Rada vlády pro lidská práva podnět k přijetí právní úpravy odškodňování), až po detenční zařízení pro uchazeče o azyl a situaci ve vězeních (včetně otázky úhrady nákladů pobytu vězni).

Obhajoba české zprávy proběhla celkem úspěšně.

To ovšem neznamená, že nezůstávají určité problémy, které vyžadují řešení.

Zahájení 13. Zasedání pracovní skupiny pro Všeobecný periodický přezkum

Rada pro lidská práva zahájila 13. zasedání (21. 5. až 4. 6. 2012) **pracovní skupiny pro Všeobecný periodický přezkum** (Universal Periodic Review, UPR), což je nový mechanismus, který zavedla Rada rezolucí HRC 5/1 (18. 6. 2007) k posuzování situace lidských práv ve všech členských státech OSN.

Jde o neselektivní mechanismus, kterému jsou postupně podrobeny všichni členové OSN, založený na zprávách a interaktivním dialogu mezi posuzovaným státem a pracovní skupinou UPR.

Jedná se již o druhý cyklus UPR, přičemž Česká republika přijde na řadu na příštím zasedání (22. 10. až 5. 11. 2012).

6. Okénko “Ad fontes”

Smyslem této rubriky Bulletinu je stručně připomenout myšlenky významných historických osobností, nejen právníků, ale též filozofů a dalších myslitelů, které souvisejí s tematikou lidských práv.

První okénko je věnováno **Voltairovi** (1694-1778). V bezprostřední blízkosti Ženevy, hned za švýcarsko-francouzskou hranicí se nachází městečko Ferney, kde na zámku **Château de Voltaire** v letech 1758-1778 žil François Marie Arouet, zvaný Voltaire.

Napsal zde řadu děl a hlavně se na tomto zámku setkával s intelektuálními osobnostmi tehdejší Evropy.

Zámek Château de Voltaire

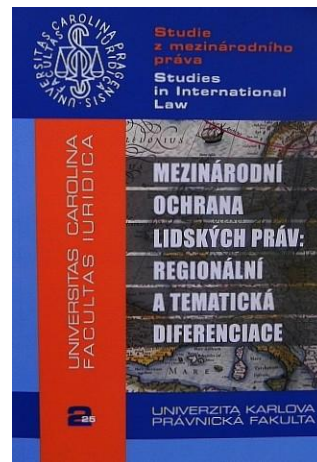
Připomeňme si dnes alespoň některé myšlenky, které byly sice napsány před 250 lety, ale v mnohém zůstávají dodnes aktuální.

Právě zde napsal v roce 1763 **Pojednání o snášenlivosti** (Traité sur la tolérance), což je zásadní, angažované dílo reagující na popravu Jeana Calase, protestantského obchodníka z Toulouse, nespravedlivě odsouzeného za údajnou vraždu svého syna.

Voltaire svým dílem, především množstvím dopisů, které napsal a rozeslal významným osobnostem ve Francii i celé Evropě, dosáhl jeho rehabilitace a vrácení majetku jeho rodině.

„Snášelnivost je prvním článkem mého katechismu, a umřu spokojený, jestliže uvidím pronásledování a fanatismu diskreditované...“

„... aby všechny tyto malé nuance, které odlišují atomy zvané lidé, nebyly znamením nenávisť a pronásledování; aby ti, kteří zapalují svíčky v pravé poledne, aby tě oslavili, snášeli ty, kteří se spokojí se světlem tvého slunce; aby ti, kteří oblékají své šaty z bílého plátna, aby vyjádřili, že je třeba tě milovat, si neošklivili ty, kteří říkají totéž pod kabátem z černé vlny; aby bylo stejné tě uctívat v žargonu vytvořeném ze starého jazyka, nebo v novějším žargonu; aby ti, jejichž roucho je zbarvené do červena nebo do fialova, kteří panují na malé části země na konci tohoto světa, a kteří vlastní pár kulatých kousků jistého kovu, se těšili bez pýchy z toho, co nazývají velikostí a bohatstvím, a aby ostatní na ně hleděli bez závisť; neboť ty víš, že není v těchto marnostech ani co závidět, ani čím se pyšnit.“

Publikace *Mezinárodní ochrana lidských práv: regionální a tematická diference*

7. Další nové zajímavé publikace z oblasti lidských práv

Mezinárodní ochrana lidských práv: regionální a tematická diference. Studie z mezinárodního práva č. 2, Praha: PF UK, 2011 (ISBN: 978-80-87146-54-5)

Publikace shrnuje výsledky stejnojmenného výzkumného projektu, řešeného na PF UK kolektivem katedry mezinárodního práva spolu s některými studenty.

Prvním cílem tohoto projektu bylo prozkoumat a porovnat regionální mezinárodní úpravy ochrany lidských práv (v Africe, Americe, na Blízkém východě, popř. též v Asii) a regionální či subregionální systémy v Evropě.

Dalším cílem bylo prozkoumat některé projevy tematické diference mezinárodního práva lidských práv a jejich vztah k jiným oblastem či obecným institutům mezinárodního práva.

Projekt se rovněž zaměřil na problém aplikace a dodržování lidských práv ve specifickém kontextu ozbrojeného konfliktu.

Inzerce

Právnická fakulta
University Karlovy

E-shop

On-line prodej více než 100
odborných právnických publikací

PF UK v Praze
Ediční středisko
nám. Curieových 7
116 40 Praha 1

Tel: +420 221 005 335

www.pfuk-shop.cz